

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕЛЕМЕДИЦИНИ В УМОВАХ МОБІЛЬНОСТІ ПАЦІЄНТІВ

Олександр МИХАЙЛІЧЕНКО

*аспірант 1 року навчання кафедри економічного права
та економічного судочинства*

*Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

З 2022 року мільйони українців були змушені покинути свої домівки, а відтак і звертатися за медичною допомогою за новим місцем проживання. Для збереження таким мобільним групам громадян доступу до якісної медичної допомоги, заклади охорони здоров'я усіх форм власності все активніше впроваджують технології телемедицини (далі – «**телемедицина**») – комплекс дій, технологій та заходів, що забезпечує надання медичної допомоги через технології дистанційного зв'язку.

Актуальність телемедицини як інноваційної технології демонструється тим фактом, що у 2024 році українські медики провели 9,8 мільйона дистанційних консультацій із пацієнтами за даними Національної служби здоров'я України. Хоча частка консультацій становить лише близько 6% від загальної кількості медичних взаємодій, спостерігається стійка тенденція до зростання запиту на віддалені зустрічі. Експерти проєкту «Сталий розвиток національних систем охорони здоров'я (LHSS)» у своєму дослідженні відмічають зростання телемедичних консультацій у прифронтових областях (Харківській, Дніпропетровській). Це також спостерігається у регіонах зі значною кількістю внутрішньо переміщених осіб (далі – «**ВПО**»), особливо у місті Києві та у Львівській області)¹. Відповідно, телемедицина є ефективною інноваційною технологією, що спроможна зменшити навантаження на систему охорони здоров'я та дозволить ВПО отримувати належну медичну допомогу в умовах постійного переміщення з одного регіону в інший.

¹ USAID. (2024). Звіт про оцінку ресурсів закладів охорони здоров'я України, пов'язаних із наданням телемедичних послуг. <https://bit.ly/420816x>

Абсолютна кількість телеконсультатій зростає, але їхня частка в загальній кількості медичних консультацій все ще невелика (5%)². Щоб система охорони здоров'я могла впоратися зі зростаючим обсягом запитів, держава провела низку законодавчих реформ. З 2025 року лікарі отримали більше прав у наданні медичної допомоги із застосуванням телемедицини, що підкреслює актуальність аналізу таких змін та подальших напрямків їхнього розвитку.

Безпосередні засади права на медичну допомогу із застосуванням телемедицини закріплені у ст. 49 Конституції України, яка гарантує кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Деталізація цього права міститься у ст. 284 Цивільного кодексу України і включає на отримання кваліфікованої медичної допомоги, вибір лікаря та його заміну, вибір методів лікування відповідно до рекомендацій спеціаліста³. Власне медичну допомогу визначають як будь-які заходи, що спрямовані на охорону здоров'я, збереження життя людини, профілактику захворювань і які впроваджуються співробітниками лікувально-профілактичних закладів будь-якої форми власності або медичними працівниками приватної практики⁴.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – **«Основи»**), кожен громадянин має право на доступні медичні та реабілітаційні послуги із застосуванням телемедицини та телереабілітації⁵. Порядок надання медичної допомоги із використанням телемедицини врегульовано ст. 35-6 Основ. Ст. 20 зазначеного документа передбачає, що держава сприяє науковим дослідженням у сфері охорони здоров'я і впровадженню їхніх результатів у діяльність закладів і працівників охорони здоров'я шляхом залучення державних коштів та інших джерел фінансування. Ці норми також охоплюють і телемедицину.

Загалом для реалізації права на медичну допомогу із застосуванням телемедицини, заклади охорони здоров'я вже застосовують такі заходи, як телемедичні консультації та консилиуми (відбуваються через спеціальні системи), організація домашнього телеконсультування (безпосередній зв'язок пацієнта та лікаря через відеозв'язок), а також

² USAID. (2024). Звіт про оцінку ресурсів закладів охорони здоров'я України, пов'язаних із наданням телемедичних послуг. <https://bit.ly/420816x>

³ Цивільний кодекс України № 435-IV (2003). <https://bit.ly/3DVmyis>

⁴ Гладун, З. С. (2014). Режим надання медичної допомоги: поняття, види й адміністративно-правове регулювання. *Право України*, (3), 206–214.

⁵ Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» № 2801-XII (1992). <https://bit.ly/3Y6gWJE>

виконання медичних маніпуляцій і оперативних втручань із використанням дистанційних технологій⁶.

Інститут телемедицини в Україні існував ще до 2022 року. Водночас саме активізація бойових дій сприяла зростанню інтересу до розвитку цієї галузі. У Стратегії розбудови телемедицини в Україні № 625-р від 2023 року (далі – «**Стратегія № 625-р**») передбачено, що доступ до медичної допомоги із застосуванням телемедицини для ВПО та маломобільних груп втілюватиметься завдяки таким конкретним заходам:

- гармонійна розбудова ієрархічної інфраструктури телемедицини, орієнтованої на пацієнта;
- розробка інформаційно-комунікаційних систем, мобільних додатків та спеціалізованих телемедичних рішень відповідно до змісту медичних послуг;
- розробка процесів надання медичних і реабілітаційних послуг із застосуванням телемедицини та телереабілітації;
- впровадження стандартів і протоколів взаємодії, обміну, зберігання та використання медичної інформації в межах телемедицини;
- інформування пацієнтів про можливості отримання медичної допомоги засобами телемедицини та доступу до власної медичної інформації⁷.

У 2025 році ефективність цих заходів в межах Стратегії № 625-р планується оцінити за такими показниками, як внесення змін до релевантних нормативно-правових актів та проведення інформаційної кампанії, спрямованої на популяризацію телемедицини серед населення на національному, регіональному та місцевому рівнях.

На виконання першого індикатора у січні 2025 року запроваджені такі новації у сфері телемедицини:

- лікарі первинної медичної допомоги отримали право надавати окремі послуги за місцем проживання пацієнта або дистанційно;
- у сфері паліативної допомоги лікар може призначати та контролювати лікування дистанційно, а також навчати родичів пацієнта доглядати за ним;
- в екстреній медичній допомозі тепер передбачена можливість прийому та обробки медичних даних пацієнта безпосередньо від бригад швидкої допомоги та інших закладів охорони здоров'я.

⁶ Дюжев, Д. (2023, 1 серпня). *Як застосовуються засоби телемедицини для надання медичної допомоги?* Національна асоціація адвокатів України. <https://bit.ly/3DJ8jNL>

⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розбудови телемедицини в Україні» № 625-р (2023). <https://bit.ly/3Y100DK>

Натомість пацієнти:

- можуть отримувати медичні консультації, діагностику та навіть спостереження за станом здоров'я без необхідності особистого візиту до лікаря;
- можуть отримувати медичні вироби та засоби телемедицини для використання вдома, а також проходити навчання з їх використання – у випадку надання для родичів дитини, яка отримує паліативну допомогу;
- в межах первинної ланки мають право отримувати послуги телемедицини у своєму місці проживання, якщо лікар вважатиме це доцільним⁸.

Наразі невідомі результати виконання інформаційної кампанії в напрямку телемедицини. Однак зі сторони державних органів вже спостерігається активність у цьому напрямку. З відкритих джерел відомо, що Міністерство охорони здоров'я України у 2025 році ухвалило рішення про впровадження пілотних технологій телемедицини у Чернігівській області, до якої мають поставити близько 60 апаратів для надання відповідної медичної допомоги⁹.

Таким чином, телемедицина має значно полегшити доступ до медичної допомоги для таких мобільних груп населення як ВПО. Засобами забезпечення права на таку допомогу із застосуванням телемедицини є консультації та консилиуми, медичні маніпуляції та оперативні втручання із застосуванням дистанційних технологій. Для популяризації телемедицини держава надала нові повноваження лікарям щодо дистанційного супроводу пацієнтів. Водночас їхню практичну ефективність та вплив на доступність медичних послуг можливо буде об'єктивно оцінити лише з часом та з урахуванням ресурсних можливостей державних органів здійснювати подальші реформи у сфері охорони здоров'я.

⁸ Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» № 167 (2025). <https://bit.ly/4cderuu>

⁹ Суспільне Мовлення. (2025, 12 березня). Чернігівська область може стати однією з пілотних у телемедичних технологіях. <https://bit.ly/3DK6Erg>